

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Vapaan sivistystyön toimijat, erityisesti kansalaisopistot ovat kehittäneet vuosien aikana kohderyhmälähtöisiä, matalan kynnyksen lukutaitomalleja UMAKO-rahoituksella, jotka tavoittavat erityisesti heikoimmassa asemassa olevia ja tuen tarpeessa olevia. Yleiskatteellisessa rahoituksessa ei ole mekanismeja, jotka turvaisi näiden mallien jatkuvuuden – toimiva osaaminen hajautuu tai häviää kokonaan. Tämä ei tuo säästöjä- päinvastoin. Erityisesti kunnissa, joissa kotkoutumiskoulutus ja UMAKO ovat olleet saman toimijan pitäminä (esim. Heinola), on erittäin joustavasti ja kustannustehokkaasti ja erityisesti asiakaslähtöisesti onnistuttu luomaan kotoutumisen polkuja asiakkaille. Jatkokoulutukset ovatkin todella hyväty, ja siitä kielii myös Heinolan vierakielisten työttömyysaste, joka on selvästi matalampi verrattuna vastaavaan lukuun Päijät-Hämeessä. Kotoutumisessa ei toimi isojen massojen tehokoulutus, vaan ihmiset tarvitsevat yksilöllistä tukea ja joustoa.

Kun rahoitus sulautetaan kuntien yleiskatteeseen, lukutaitokoulutus joutuu kilpailemaan monien muiden lakisääteisten menojen kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa, että juuri ne palvelut, jotka eivät ole pakollisia mutta ovat vaikuttavia, jäävät helposti rahoittamatta.

Uudistus suosii suuria koulutusrakenteita ja hallinnollisesti raskaita toimijoita. Paikalliset, ketterät ja yhteisöllähtöiset toimijat – joilla on vahva luottamus kohderyhmiin – menettävät rahoituspohjansa, vaikka tuloksellisuus olisi hyvä.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Perustaidot ovat investointi, eivät pelkkä menoerä

Lukutaito ja kielitaito ovat halvimpia työllisyyden edellytyksiä.

Nopein polku ei ole aina halvin, jos se johtaa keskeytyksiin tai muihin työllistymisen haasteisiin myöhemmin.

Katkokset ja siirtymäviiveet ovat kalleinta mahdollista ”tehottomuutta”.

Järjestöt ja vapaa sivistystyö täydentävät viranomaisten tarjoamia palveluita – eivät siis ole päällekkäisiä toimia. Hyvistä ja toimivista malleista kannaisi ottaa oppia ja pyrkiä siirtämään käyttöön laajemminkin.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Lukutaito ja peruskielitaito ovat työllistymisen ehdoton perusta. Kun juuri näistä säästetään/rahoitusta hankaloitetaan, työllistymistavoitteet siirtyvät kauemmas ja kustannukset kasaantuvat myöhemmin raskaampiin palveluihin (pitkäaikaistyöttömyys, sosiaali- ja terveysterveyst).

Vapaa sivistystyön koulutus on kustannustehokasta ja ennaltaehkäisevää. Rahoituksen leikkaaminen tuottaa näennäisiä säästöjä, mutta heikentää kotoutumisen etenemistä ja alentaa työllisyysastetta – eli kasvattaa julkisia menoja pitkällä aikavälillä.

Kaikki maahan muuttaneet eivät ole heti kotokoulutuksen jälkeen työmarkkinavalmiita- eivät varsinkaan kielitaidottomina maahan tulleet. Uudistus olettaa nopeaa siirtymää työhön, vaikka osa tarvitsee ensin lukutaitoa, arjen toimintakykyä ja osallisuutta. Ilman tätä polkua työllistymistoimet eivät tavoita kohderyhmää lainkaan.

Työllistymistä ei voi nopeuttaa leikkaamalla niitä palveluita, jotka tekevät työllistymisen ylipäättään mahdolliseksi ja joiden varaan kaikki työelämässä tarvittavat taidot rakentuvat.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Alkuvaiheen kotoutumispalvelut (neuvonta, lukutaito, arjen taidot, ohjaus) ja myöhemmät palvelut palvelevat eri tarkoitusta ja eri osaamistasoa. Ne eivät tee samaa asiaa kahteen kertaan, vaan muodostavat jatkumon. Kun alkuvaihetta kavennetaan, myöhemmät palvelut joutuvat paikkaamaan puuttuvia perustaitoja kalliimmilla keinoilla. Kotoutumiskoulutuksessa tarvitaan joustoa ja asiakaslähtöisyyttä erityisesti alussa.

Alkuvaiheen matalan kynnyksen palvelut ovat kustannuksiltaan kevyitä ja yhteisölähtöisiä. Kun ne poistuvat, syntyy viivästyksiä, keskeytyksiä ja palvelukatkoksia, jotka lisäävät yksilökohtaista ohjausta, aktivointitoimia ja korjaavia palveluja – eli kokonaiskustannus kasvaa.

Ne, joilla on heikot perustaidot, traumaattinen tausta tai rajallinen toimintakyky, tarvitsevat useita rinnakkaisia tukimuotoja. Näiden leikkaaminen ”päällekkäisyyksinä” johtaa siihen, että osa jää kokonaan palvelujen ulkopuolelle, palaa myöhemmin raskaampiin palveluihin tai jää pitkäaikaisesti työttömäksi. Tämä on kaikkein kallein vaihtoehto.

Muut huomiot

Korvamerkintä kriittisiin alkuvaiheen palveluihin olisi oleellisen tärkeää

Kaupungit keskittävät palvelut omiin rakenteisiinsa, ja erityisesti pienemmillä paikkakunnilla toimivat hyvät mallit (esim. lukutaito, kotiäitien kotouttaminen) häviävät kokonaan.

Yleiskatteellisessa mallissa rahoitus ei enää seuraa toimintaa, vaan kunnan budjettipäätöksiä.

Toimivien mallien vaaliminen on myös tärkeää.

Suomi Sirkka
Jyränkölän Setlementti, Heinolan kansalaisopisto